

Nansen og Quisling

Av Arne Skouen

Etter Fridtjof Nansens gravferd i 1930 skrev Vidkun Quisling en artikkel i Tidens Tegn med tittelen «Politiske tanker ved Fridtjof Nansens død». I sin bok om Quisling betegner Hans Fredrik Dahl denne artikkelen som «et skarpt og forfriskende bidrag» innenfor mengden av alt som ble skrevet om Nansen etter dødsfallet.

Quislings bidrag artet seg som en nekrolog over Nansen. Han innledet den med opplysningen om at Nansen ikke betraktet sin livsgjerning som fullført, «det snakket jeg med ham om mange ganger». Quisling fortsetter med å antyde hvordan fullføringen kunne skje, basert på ti politiske krav. Ett av disse kravene var planmessig arbeid for å vekke arbeidernes rasebevissthet, sånn at de forsto at de «etter sin rase er født til å være overklassen i verden».

Det er grunn til å gjøre ekstra stopp ved denne artikkelen. For intet annet

skriftlig utsagn fra sagaen om Nansen har bidratt sterkere til å spre løgnen om den nære kontakten Nansen-Quisling som en samtidshistorisk selvfølgelighet

Løgnen om kontakten Nansen-Quisling

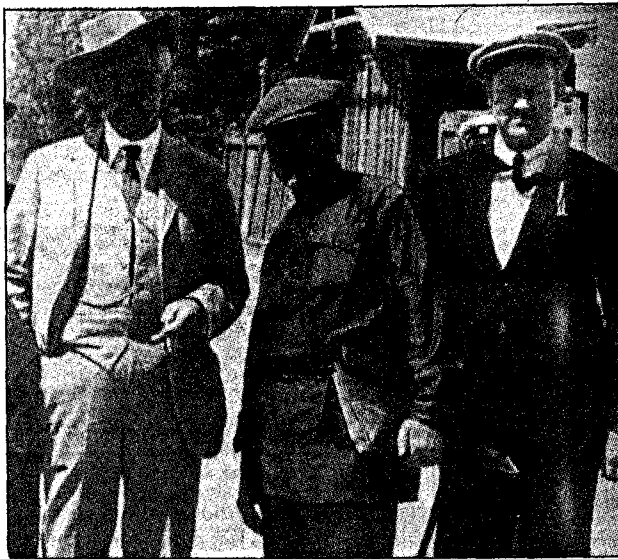
man ikke stille spørsmål ved. Quislings raske eksplosivering av sin sjef fra ekspedisjonene under hungersnøden i Russland etter revolusjonen, ble utnyttet til det ytterste så lenge han levde, helt inntil tragediens siste akt i rettsaken mot ham. Da tok han det drabelige siste skritt, da han hevdet at Nansen nok gjorde en betydelig innsats i sultkatastrofen, «men det praktiske arbeidet var det jeg som gjorde. Det var jeg som gjorde arbeidet i Russland, og det sier jeg ikke som noen forkleinelse for Nansen».

Virkningen av denne Nansen-kulten i Quislings ustoppelige nærver har vist seg slitesterk. Den har ført til et samrøre mellom de to, preget av vanetanker hos den og de som skriver. Motforetillinger melder seg ikke der de skulle klint sine advarsler. Eller er det bare en smakssak - bestemt av generasjonsforskjell - når jeg kvikker over Hans Fredrik Dahls omtale av det verdende NS som «det nye Fridtjof Nansen-partiet» lenger ut i boka. Han skriver også om de «aller første skisser til et Nansen-parti», og omtaler «Nansen-partiets proklamasjon», når det hele tida er Nasjonal Samling det dreier seg om. Slik oppstår savnet av en markering av at det er forskjell på Quislings tankeverden og Nansens. Jeg syns ikke det er «skarpt og forfriskende» når Quisling tar Nansen til inntekt for sin rasisme i programnekrologene av 1930.

Selvfølgelig inviterer Fridtjof Nansen til uheldige kombinasjoner. I sin tale på Fedrelandslaget i Tønsberg i 1928 sa han at sjeg er ikke politiker og duger heller ikke til det». Denne korrekt analyserte ukyngheten gjorde ham til gissel for folk som visste bedre, fordi han hørte

Quisling tar Nansen til inntekt for rasisme

til de utålmodige idealistene, som til alle tider har øjet seg over politisk partikrangel, når det bare gjaldt å vise fornuft og nasjonalt samhold. Derfor fikk Fedrelandslaget mye glede av Fridtjof Nansen, selv om talen han holdt ved stiftelsen i 1925 ikke ble mottatt med bare tilfredshet, etter hva samtidige observatører kan fortelle. For Nansen ga alltid rom for motforestillinger, blottet som han var for taktiske overveielser. Han betrodde den konservative for-

Fridtjof Nansen og Vidkun Quisling sommeren 1925. Mellom dem en representant for det hungerkrise-rammede Armenia.

■ ■ Fridtjof Nansen hørte til de naivt oppriktige, og ble utnyttet politisk av Vidkun Quisling. Arne Skouen har lest Hans Fredrik Dahls Quisling-biografi, og savner en markering av at det var forskjell på Quislings og Nansens tankeverdener.

samlingen at kommunismen var en «skjønn lære som står i pakt med den første primitive kristendom» sånn at han forsto ungdom som søkte nye former og «følte seg tiltalt av kommunismen som motsetning til de kapitalistiske samfunnsbegreper». Men dessverre: kompliserte samfunn «kunne ikke bygges opp på denne grunnvolden».

Han hørte til de naivt oppriktige blant oss. Hans legendariske tale i Folkeforbundet, da han bønnfalt vestmaktene om å komme sultende millioner i Russland til hjelp, må bli stående som hans politiske testament, sammen med Nansen-passet. Og grensen må gås opp, hver gang det er nødvendig, når slapp omgang med mellomkrigsårenes politiske nomenklatur truer med å viske den ut. Vidkun Quisling drev skjæftig politisk svindel i sine «Politiske tanker» ved Nansens død, og Nasjonal Samling var ikke noe «Nansen-parti» med Quisling som Nansens arving.

Men det het seg jo at de sto hverandre svært nær etter samarbeidet i Russland?

Her forteller Hans Fredrik Dahl - nøkternt og objektivt - om da Halldis Neegaard Østbye oppsøkte Sigrun Nansen under valgkampen i 1933. Fru Østbye, gift med ski- og smurningsfabrikanten Petter Østbye, var ledende propagandist i

«Hvad Nansen mente om Quisling»

NS, særlig kjent for sin glødende antisemittisme. Resultatet av dette møtet ble en kort appell under tittelen «Hvad Nansen mente om Quisling», trykt i Tidens Tegn og undertegnet av Sigrun Nansen. Konklusjonen på denne appellen var et utsagn om Nansens begeistring for Quisling, sånn at «hans ansikt lyste når han nevnte Quislings navn».

Jeg behøver ikke pålegge meg samme nøkterne objektivitet, siden jeg opplevde begge damene på nært hold med års mellomrom. Halldis Neegaard Østbye var en frekk og pågående kampnatur som har tatt innersvingen på den lettbevegelige Sigrun Nansen, helt inntil diktat. For ansiktet som «lyste» hører til denne geskjeftige propagandistens mest velslitte klisjeer.

Kan det være riktig, som Quisling hevder i programartikkelen av 1930, at han «snakket mange ganger» med Nansen om livsverket som ikke ble fullført? Til sånne samtaler trengs det nærhet.

«Det nærmeste far kom innpå ham, var når han åpnet munnen for å si «ja-vel» eller «takke», når han kom til Polhøgda for å avgi rapport,» skriver Liv Nansen Høyer i sine memoarer «Nansen og verden».

Tim Greve skriver at det «aldri ble noe fortrolig og nært forhold mellom dem», fordi det var «sider ved ham (Quisling) som Nansen aldri likte». Om Quislings rolle under samarbeidet i Russland skriver Greve i sin Nansen-biografi at Quisling «slett ikke var i ledende posisjon på noe tidspunkt». Dette underbygges grundigere i den norsk-amerikanske historieprofessor Oddvar Høidal's biografi «Quisling - en studie i landssvik», som kom på Universitetsforlaget for tre år siden, og som ikke fikk den oppmerksomheten den fortjener. Høidal understreker at Nansen ledet et bredt internasjonalt team i Russland, der Quisling «ikke engang var Nansens høyre hånd», men bare en av hans talrike assistenter.

Nansen støttet ikke St. Olav til Quisling

«At denne kraftige reduksjonen av Quislings rolle medfører sannhet, har vi overbevisende belegg for her hjemme. For i 1929 ble det fra privat hold - som skikken er - gjort et framstøt for å skaffe Quisling St. Olavs Orden for humanitært virke. Nansen ble bedt om å støtte saken med sin underskrift. Nansen sa nei.

Om dette skriver Tim Greve: «Han skal da ha sagt at han ikke stolte på ham.» «Han er for mystisk. Folk her forstår ikke hva han holder på med, jeg aller minst». Dessuten fant Nansen det urimelig å framheve Quislings innsats, som «ikke på noen måte var spesiell» blant alle medarbeiderne i den internasjonale misjon.

Ikke det minste rart at jeg finner det oppgaven verd å bidra til grenseoppgangen mellom landsfaderen og landsvikerne. For den 17. mai 1930 gikk jeg i barnetoget som en av flaggbærerne fra Hammarsborg skole. Toget gjorde det usedvanlige det året, da det svingte inn over Universitetsplassen. Der - mellom søylene - sto Fridtjof Nansens bære, og jeg gjorde som de andre: senket flagget da vi passerte forbi.

INNLEGG OG UTFALL

Sobert kammerspill

Bjørn Gunnar Olsen

En atten år gammel journalist og kjæresten hans besøker en sommer et eldre kunstnerpar, hun en kjent forfatterinne på 42, han kunstmaler. Det oppstår sterk erotisk tenning mellom den unge journalisten og den eldre kvinnen, den unge jenta blir modell for kunstmaleren.

Dette er den ene «historien» i Bjørn Gunnar Olsens roman «Meretes datter». Den andre utspiller seg sju år seinere. Da møter journalisten igjen forfatterinnen. De treffer hverandre på et forfatterseminar. Igjen kommer klokken, igjen bruser blodet. Men hva hendte egentlig den sommeren sju år tilbake? Og hva hender nå?

NY BOK

Bjørn Gunnar Olsen: Meretes datter. Aschehoug. 120 s.

I vekselgang mellom fortid og nåtid forteller Bjørn Gunnar Olsen dramaet om de to unge som blir hensynsløst utnyttet av to eldre kunstnere. Som kjærlighetsobjekter? Som midler til selvrealisering? Som inspirasjon i en kunstnerisk krise? Som redskaper i en kamp mot hverandre? Forfatteren andrer flere svar, men gir ingen fasit.

Derimot forteller han med sterk ladning i språket. Kort, knapt, ofte lekterende og resonnerende, av og til mer enn ordene tåler slik at man må lese to ganger. Gjør man det, får man til gjengjeld mye igjen. Det er en letelse å lese en roman som gjør motstand, der svarene ikke spyttes i ansiktet på deg med feite litler.

I denne romanen ligger spenningen på det indre plan. Den handler om fire mennesker som spiller ut sine personligheter og veiver sine skjebner i hverandre. De opptrer dermed ofte som en organisme, noe forfatteren rent språklig gir uttrykk for gjennom en original vekselgang, der den ene personen også er i en slags samtale med den av personene som ikke er til stede.

Hovedpersonene i fortellingen er utvilsomt den unge mannen og den eldre kvinnen, og deres kjærlighets-historie er bålet som belyser alt annet. I skinnet ser man den egoistiske gamle kunstneren, den unge mannen som søker etter menneskelig frihet, og den eldre elskende kvinnen som drikker erotikk for å kunne dikte.

Miljøet spiller en helt underordnet rolle i romanen. Dette er et kammerspill, sterkt konsentrert, og presist levert av en forfatter som viser at han kan fornye seg. Det dreier seg om den menneskelige og kunstneriske identiteten denne gangen, det dreier seg om bruk av andre mennesker. Vesentlig og komplisert. Et spill der det går på livet løs.

Karsten Alnæs

«Kaptein V. Quisling var under mitt hjelpearbeide for den russiske hungersnød min representant i Ukraine, og ledet arbeidet i denne del av Russland paa en fortreffelig maate, som vant stor anerkjennelse fra alle sider. Det var beundringsverdig hvad han oppnaadde under de vanskelige forhold og med forholdsvis smaa midler. Med sin organisasjonsevne og takt fikk han alle interessert i arbeidet, og fikk paa en intelligent maate myndighetenes tillitsfulle støtte i virksomheten, og han nød en ubetinget tillit fra alle sider.

Da jeg i sin tid henvendte mig til regjeringen for aa faa tillatelse for kaptein Quisling til aa delta i vaart arbeide, blev det av forsvarsministeren uttrykkelig fremholdt at det efter hans oppfatning var meget ønskelig at en norsk officer skulde være med i denne virksomhet, da han bl.a. derved ogsaa kunde erhverve sig kunnskaper som vilde være nyttige for Norge, og det ble mig uttrykkelig lovet at kaptein Quis-

ling skulde faa permission for aa delta i vaart hjelpearbeide, uten at dette skulde faa noen skadelig virkning paa hans militære stilling og karriere. Det samme ble ogsaa gjentatt av forsvarsministeren, da jeg annen gang søkte om tillatelse for kaptein Quisling til aa hjelpe mig i arbeidet.

Efter sin hjemkomst fra Russland har kaptein Quisling vært syk en tid, og jeg erfarer at han nu er satt langt tilbake i sin militære karriere. Det synes meget beklagelig om han efter sit opofrende arbeide i Rusland skal ha vanskelig for aa komme frem som officer, hvilket strider imot de uttrykkelige forutsetninger for hans ansettelse i det russiske hjelpearbeides tjeneste, hvor han har utført et saa fremragende dyktig arbeide, som jeg ovenfor har omtalt, og desuten erhvervet sig verdifulle kunnskaper om russiske forhold, som vistnok kan komme til megen nytte.

Fridtjof Nansen»

Lysaker.

14. januar 1925

14.

Dette er innholdet av attesten som er nevnt i brevet på forrige side, gjengitt etter avisen «Folk og Land». Det er usikkert hvor originalen for øyeblikket befinner seg, men det er ingen tvil om autensiteteten av det ovenstående.

Qu
og

Me
ut
prc
inn
] bli